

МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРЕДУМОВИ УКРАЇНСЬКОГО «ЕКОНОМІЧНОГО ДИВА»

© 2014 ЯСТРЕБОВА Г. С., ЧАГОВЕЦЬ Л. О., БАЛИКОВ О. Г.

УДК 338.242

Ястребова Г. С., Чаговец Л. О., Баликов О. Г. Возможности та передумови українського «економічного дива»

Метою статті є дослідження передумов для розробки заходів стратегічного характеру, які спрямовано на врегулювання кризових явищ в економіці, нівелювання загроз економічного спаду та на стабілізацію економіки. У статті проаналізовано сучасний макроекономічний стан держави, головні чинники формування загроз фінансовій складовій економічної безпеки держави. Досліджено досвід європейських країн виходу з кризи подібної глибини та можливості таких заходів в українських реаліях. Особливу увагу приділено досвіду країн, в яких мало місце «економічне диво», реалізоване форсованими, інноваційними методами, які враховують національні особливості, що дозволяє запобігти економічному спаду і стабілізувати загальний економічний стан. Обґрунтовано доцільність проведення в економіці широкомасштабних антикризових заходів інноваційного характеру та виявлено можливості формування нової програми заходів законодавчої і виконавчої влади для виходу України з економічної та фінансової кризи в найкоротші терміни. Запропоновано систему пріоритетних заходів реформування галузей в рамках антикризового управління.

Ключові слова: економічна криза, національна економічна безпека, «економічне диво», загроза, антикризове управління

Рис.: 3. Бібл.: 18.

Ястребова Ганна Сергіївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент, кафедра економічної кібернетики, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

Email: anna_litviniuk@mail.ru

Чаговец Любов Олексіївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент, кафедра економічної кібернетики, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

Email: chagovets.l@mail.ru

Баликов Олексій Георгійович – магістрант, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

Email: alexbalikov@gmail.com

УДК 338.242

UDC 338.242

Ястребова А. С., Чаговец Л. А., Баликов А. Г. Возможности и предпосылки украинского «экономического чуда»

Целью статьи является исследование предпосылок для разработки мероприятий стратегического характера, направленных на регулирование кризисных явлений в экономике, нивелирование угроз экономического спада и на стабилизацию экономики. В статье проанализировано современное макроэкономическое состояние государства, главные факторы формирования угроз финансовой составляющей экономической безопасности государства. Исследован опыт европейских стран выхода из кризиса подобной глубины и возможности таких мероприятий в украинских реалиях. Особое внимание уделено опыту стран, в которых имело место «экономическое чудо», реализованное форсированными, инновационными методами, учитывающими национальные особенности, что позволяет предотвратить экономический спад и стабилизировать общее экономическое положение. Обоснована целесообразность проведения в экономике широкомасштабных антикризисных мер инновационного характера и выявлены возможности формирования новой программы мероприятий законодательной и исполнительной власти для выхода Украины из экономического и финансового кризиса в кратчайшие сроки. Предложена система приоритетных мероприятий реформирования отраслей в рамках антикризисного управления.

Ключевые слова: экономический кризис, национальная экономическая безопасность, «экономическое чудо», угроза, антикризисное управление

Рис.: 3. Библ.: 18.

Ястребова Анна Сергеевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент, кафедра экономической кибернетики, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)

Email: anna_litviniuk@mail.ru

Чаговец Любовь Алексеевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент, кафедра экономической кибернетики, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)

Email: chagovets.l@mail.ru

Баликов Алексей Георгиевич – магистрант, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)

Email: alexbalikov@gmail.com

Iastrebova G. S., Chagovets L. O., Balykov O. G. The Possibilities and Preconditions for Ukraine's «Economic Miracle»

The aim of the paper is to study the preconditions for elaboration of strategic measures, meant to resolve the crises in the economy, to level the threats of recession and to stabilize the economy. This paper analyzes the macro-economic situation in the state, the main financial threats to the economic security of the state. The paper reviews European countries' experience in overcoming the crisis of such sort and potential of such measures in the Ukrainian context. The author emphasizes the examples of countries that have experienced an «economic miracle», implemented by forced, innovative methods with a focus on national peculiarities, which helps prevent the recession and stabilize general economic situation. The article substantiates the feasibility of large-scale innovative economic anti-recessionary measures and demonstrates the possibility of forming a new legislative and executive power program for Ukraine to recover from the economic and financial crisis as soon as possible. The paper offers a system of priority measures for reforming various sectors within the framework of the crisis management.

Key words: economic crisis, national economic security, «economic miracle», threat, crisis management

Pic.: 3. Bibl.: 18.

Iastrebova Ganna S. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor, department of economic cybernetics, Kharkiv National University of Economics named after S. Kuznets (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

Email: anna_litviniuk@mail.ru

Chagovets Liubov O. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Economic Cybernetics, Kharkiv National University of Economics named after S. Kuznets (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

Email: chagovets.l@mail.ru

Balykov Olexsii G. – Graduate Student, Kharkiv National University of Economics named after S. Kuznets (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

Email: alexbalikov@gmail.com

«Жодна економічна ситуація не може бути настільки безнадійною, щоб рішуча воля і чесна праця всього народу не могли впоратися з нею»

Людвиг Ерхард

Вступ. Актуалізація процесів євроінтеграції України в сучасних умовах супроводжувалася важкими політичними, економічними і соціальними потрясіннями. Незважаючи на це, Україна сьогодні має чіткі європейські вектори, які формують її внутрішню і зовнішню політику в цілому, про що свідчить підписання політичної частини асоціації з Європейським союзом [1]. Однак цей факт не знижує високої ймовірності глибокої економічної кризи, яка супроводжується геополітичними, соціальними і національними

проблемами як у країні в цілому, так і в регіонах. Так, зовнішній борг на 1 січня 2014 р. склав 142 млрд дол. США, що відповідає 78,3 % ВВП (рис. 1) [2].

Індекс споживчих цін, що дозволяє оцінити рівень інфляції, тільки за перші місяці 2014 р. перевищив відповідні значення за попередній рік [3]. Після відпущення курсу гривні НБУ в січні 2014 р. прихована девальвація української валюти стрімко перейшла до явної форми, що супроводжувалося ажіотажним попитом населення і реалізацією сценарію найбільш песимістичних економічних очікувань. Значні коливання курсу гривні, враховуючи залежність економіки від зовнішнього капіталу та імпорту, можуть стати критичними для економіки України (рис. 2) [3].

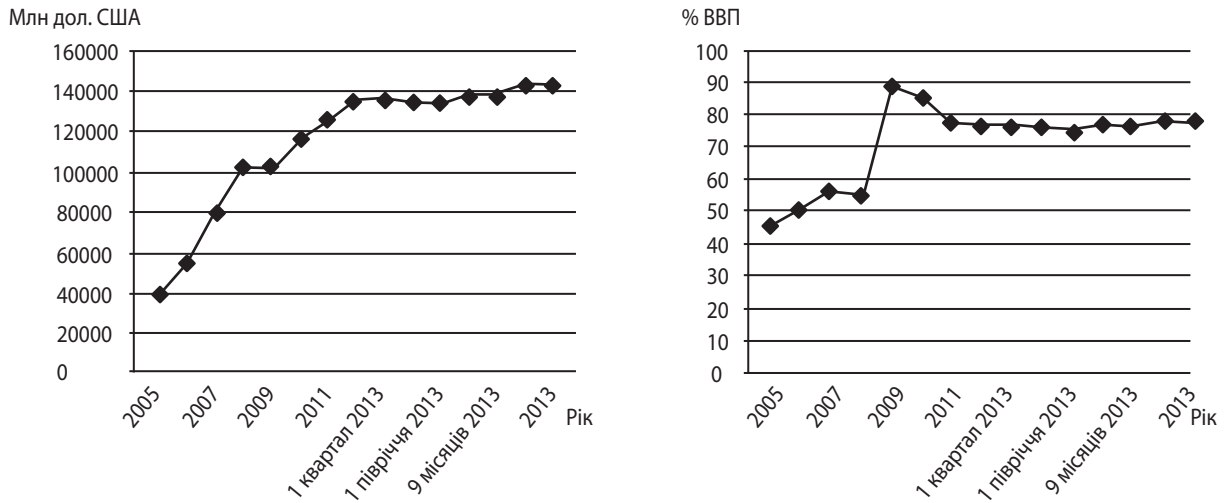

Рис. 1. Динаміка зовнішнього боргу [2]

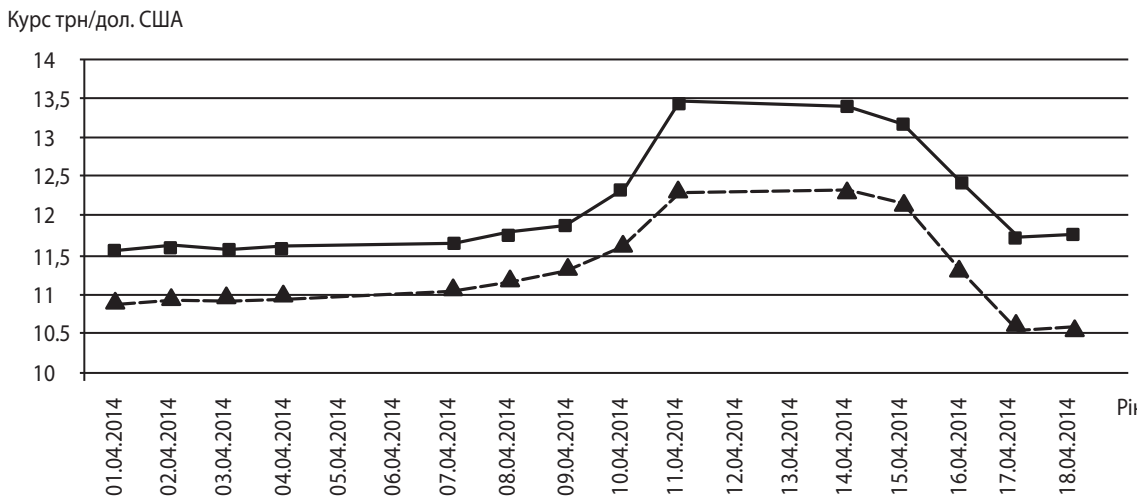

Рис. 2. Курс гривні відносно до долару США [3]

Аналіз динаміки рівня золотовалютних резервів дозволив виявити негативні тенденції. Так, якщо за 2013 р. його падіння склало 4,131 млрд дол. США, то за перші місяці 2014 р. цей показник досяг 4,953 млрд дол. (рис. 3).

Неефективність економічної політики найбільш гостро виявилася в одночасному зростанні зовнішнього боргу та скороченні золотовалютних резервів, що виступає загрозами фінансовій складовій економічної безпеки дер-

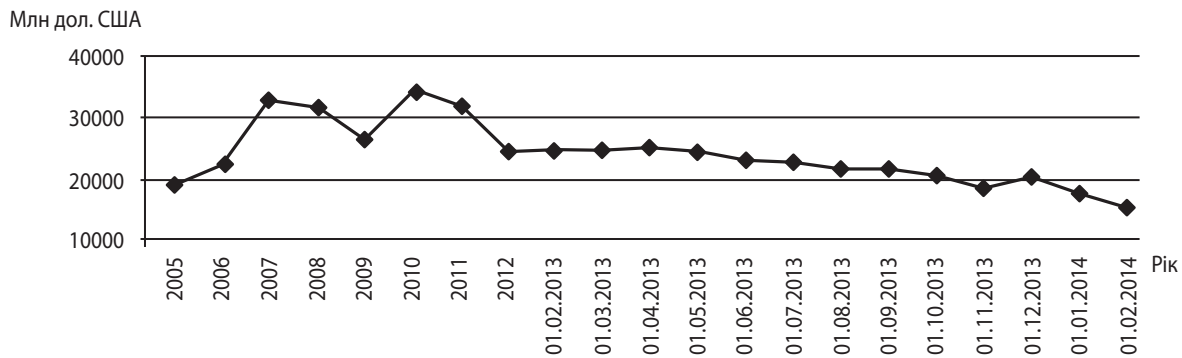

Рис. 3. Офіційні резервні активи [2]

жави, а саме: бюджетній та інвестиційній. Крім того, слід зазначити, що разом із цим різко зростає ймовірність загроз за іншими складовими, такими як соціальна, інформаційна, правова, енергетична безпеки, що призводить до істотного зниження загального рівня економічної безпеки. Так, за результатами прогнозу соціально-економічного стану на 2014 р. серед основних внутрішніх економічних умов розвитку економіки, виокремлених Національним інститутом стратегічних досліджень при Президентові України, особливо увагу слід звернути на повільну адаптацію національної економіки до підвищення цін на імпортований природний газ і недостатньо інтенсивні процеси впровадження енергозберігаючих технологій, особливо у сфері ЖКГ. Ці процеси матимуть негативний вплив на рівень рентабельності енергомістких видів промислової діяльності. Накопичення як зовнішніх, так і внутрішніх боргових зобов'язань разом із неможливістю розрахуватися по ним без нових запозичень створюють загрозу в короткостроковій і середньостроковій перспективі [4]. Такі системні зміни ведуть до серйозних утрат і зниження адаптивних властивостей як суб'єктів господарювання на рівні окремого регіону, так і структури всієї національної економіки. Ці явища дають чіткий негативний характер впливу на загальний рівень конкурентоспроможності держави. Відтак, сучасний розвиток економіки України відбувається в умовах гострої кризи, яка супроводжується великим зовнішнім боргом, бюджетним дефіцитом і девальвацією національної валюти, що свідчить про реальну загрозу дефолту.

Постановка завдання і мета роботи. У сформованих умовах необхідна чітка послідовність дій стратегічного характеру, спрямована на врегулювання кризових явищ в економіці, уповільнення темпів економічного спаду і зниження інвестицій, стабілізацію економіки і фінансів. Безумовно, обійтися без непопулярних заходів згортання соціальних ініціатив за даних умов стає неможливим. Однак і такі заходи не гарантують країні вихід із кризи. Українські реалії вимагають звернення до досвіду країн, які пережили глибокі економічні кризи подібної глибини і знайшли вихід із подібної ситуації. Особливий інтерес становлять країни, в яких мало місце так зване «економічне диво», тобто ті держави, які форсованими, специфічними та інноваційними методами, що враховують національні особливості, зуміли запобігти економічному падінню і різко спрямувати вектор розвитку в протилежний бік.

Метою даної роботи є виявлення можливостей виходу України з економічної та фінансової кризи у вигляді конкретних заходів для законодавчої і виконавчої влади в найкоротші терміни.

Аналіз останніх публікацій. Проведений аналіз останніх публікацій з означеної проблеми дозволив виявити, що в якості країн, що реалізували «економічне диво», можна виокремити Німеччину [5], Японію [6], країни Східної Азії («Далекосхідні тигри») [7]. Також варто відзначити низку країн, в яких трансформаційні процеси пройшли успішно, однак питання віднесення їх до «дива» є дискусійним – Чехія [8], Чилі, Аргентина тощо.

Розмежуванням поняття «економічного дива» від успішної реалізації економічних реформ може слугувати закладена ідея в понятті синтезу двох факторів: глибокої кризи перед реалізацією реформ і стрімких результатів після неї. На даний момент в Україні виконано лише першу, найпростішу умову: економіка перебуває в стані кризи. Для розкриття можливостей реалізації «економічного дива» більш детально розглянемо проблему на прикладі двох країн: Німеччини та Чехії. У першій сталося справжнє «економічне диво», реалізоване Людвігом Ерхардом і його прихильниками, в іншій – успішна реалізація трансформаційних реформ, що проводилась урядом Вацлава Клауса.

Німеччина, яка програла Другу світову війну, перебувала в україн важкому економічному стані: обсяг промислового виробництва в 1946 р. становив 33 % довоєнного рівня, видобуток вугілля скоротився в 2 рази, виробництво сталі зменшилося в 7 разів, рівень інфляції досяг 600 % [9]. Крім того, Німеччина втратила 25 % своєї території, рівень безробіття становив близько 50 %, враховуючи той факт, що 12 млн громадян було виселено з їхньої території, 45 % житлового фонду було зруйновано (20 % повністю зруйновано, знищено близько 10 %) [10].

Після реалізації реформ Л. Ерхарда вже в 1950 р. було досягнуто рівня довоєнного виробництва, в 1956 р. цей рівень було подвоєно, а в 1962 р. – потроєно [10, 11]. На тлі стрімкого економічного зростання, близько 7,8 % щорічно [12], в стислі терміни рівні інфляції до базового періоду становили: в 1951 р. – 11 %, в 1952 р. – 21 %, 1953 р. – 18 %, 1957 р. – 24 % [5]. Досвід реалізації таких вражаючих реформ може бути проаналізований для використання в Україні. Л. Ерхард і його соратник А. Мюллер-Армак

створили модель соціально-ринкового господарства, яка базувалася на розвитку економічних свобод, зняті механізми монопольного впливу на ринок, розкриті підприємницького потенціалу, створенні умов ефективної зайнятості населення. При ринковій спрямованості економіки державі відводилися функції визначення пріоритетних напрямів, нагляду та регулювання, створення максимально сприятливих умов розвитку [12]. Найбільш кризову галузь того часу – житлове господарство – держава обрала в якості ешелону розвитку: в ній генерувався капітал за допомогою державних фондів, утворених з податку на володіння земельними ділянками та іпотек; дешевих комерційних кредитів і фонду, що складався з приватних рахунків мало-забезпечених німців [13]. Таким чином, кризова галузь, яка була важлива для суспільства, стала генератором розвитку, а умови для підприємницької активності створили стимул у вигляді можливості купівлі власного житла.

Безумовно, на настільки потужний позитивний результат, якого домоглася німецька економіка після Другої світової війни, вплинув також менталітет німецького народу, об'єднаного спільною ідеєю про чесну працю заради майбутньої віддачі. Однак, соціальні аспекти були доповнені економічною грамотністю населення, що підтримував уряд держави за допомогою звернень і пропаганди. Принципи Л. Ерхарда наслідував ще один політичний діяч – В. Клаус. Його реформи було реалізовано в Чехословаччині (згодом Чехії) у період переходу від соціалістичної до соціально-ринкової економіки. Виконання програми, передбаченої В. Клаусом, дозволило досягти економіці Чехії значних результатів вже в 1995 р.: після затишного падіння ВВП зріс на 4,5 %, промислове виробництво – на 10 %, заробітна плата – на 4 – 6 %; рівень безробіття становив 2,8 % а інфляції – 8 % [8]. Зовнішній борг країни становив 13,7 млрд дол. США при тому, що обслуговування боргу вимагало 5 % валютних резервів країни, які були збільшені удвічі за один рік. З підвищенням рівня іноземних інвестицій у країну, який оцінювався в 5,5 – 6 млрд дол. США, спостерігався дефіцит торговельного балансу в розмірі 3 млрд дол. США, разом із цим, 60 % імпорту становили устаткування і технології. У зв'язку із значними успіхами на початку 1996 р. агентство Standard & Poor's присвоює Чехії рейтинг кредитоспроможності А (на той момент аналогічний показник серед країн, що розвиваються, мали тільки Малайзія, Сінгапур, Тайвань, Мальта і Таїланд).

Результати проведення реформ у рамках німецького «економічного дива», яке є прикладом стрімкого зростання економіки, безумовно, надихають. Однак найбільш близькі в часовому та історичному аспектах для України все ж економічні реформи Чехії, які будуть розглянуті детальніше.

У Чехії трансформація економіки вимагала переведення державної власності у приватну, для чого проводилася реституція, приватизація. При проведенні аукціонів із продажу об'єктів державної власності пріоритет надавався жителям Чехії, громадяни ж інших країн могли брати участь у торгах тільки у випадку невдалого проведення одного або кількох турів аукціону. Такий «економічний націоналізм» було реалізовано і в питаннях вибору зовнішніх інвесторів з метою уникнення надмірного контролю ринку. Так, на початку 90-х рр. інвестиційний капітал Чехії переважно пов'язувався з Німеччиною, однак за інших рівних

умов чеські підприємства надавали перевагу не німецьким інвесторам.

Незважаючи на залучення значних інвестицій, чеський уряд проводив жорстку рестриктивну політику: зниження адміністративних витрат і дотацій збитковим підприємствам. Це дозволило істотно знизити дефіцит бюджету (у 1991 – 1992 рр. 1 – 2 % від ВВП), а в 1993 р. вийти на додатне сальдо.

Однією з основних проблем у створенні сприятливих для підприємництва умов стала лібералізація цін, а щоб знизити негативні наслідки для населення, проводилася політика тимчасового «грошового голоду» і фіксованого курсу чехословацької крони. У комплекс заходів входив також контроль за динамікою реальної заробітної плати і виплата надбавки, яка компенсує інфляцію, та встановлювалася під час обговорення з профспілками та підприємцями. Саме така солідарність і єднання з метою розвитку держави дозволила Чехії досягти позитивних результатів у найкоротші терміни без негативних соціально-економічних наслідків.

Важливим аспектом діяльності В. Клауса було також роз'яснення населенню кроків уряду і створення максимально прозорих схем їх реалізації. Це дозволило підвищити рівень економічної грамотності та стимулювало населення до активної участі в житті країни за допомогою створення власного бізнесу.

Отже, принципи, закладені Л. Ерхардом, а потім використані В. Клаусом, свідчать про ефективність моделі соціально-орієнтованої ринкової економіки, яка базується не на розподілі багатств держави, а на створенні умов щодо їх поповнення. Розвиток економіки спирається на підприємців, в діалозі з якими уряд здатний виробити напрями розвитку держави як компромісу між бізнесом і соціальними інтересами всього суспільства.

Виклад основного матеріалу. Оцінюючи можливості та передумови економічних і політичних інновацій цих країн, стає можливим запозичити їхній досвід для розвитку української держави в новітніх умовах. Розглянемо детальніше можливі пріоритетні напрямки економічного реформування. Однією з важливих і на даний момент найбільш дискусійною з різних позицій в Україні є саме грошово-кредитна політика. Рекордне зниження курсу національної валюти, крім економічних, має низку соціальних наслідків, які в сучасних умовах набувають характеру політичних і навіть геополітичних. Безумовно, стабілізація курсу є пріоритетним завданням у короткостроковому періоді, проте дії НБУ, спрямовані на підтримку національної валюти в останні місяці, призвели до зниження офіційних резервних активів нижче рівня десятирічної давності. Залучення кредитних коштів міжнародних організацій призводить до зростання зовнішнього боргу та його обслуговування, що й так обходиться країні дуже дорого. У даній ситуації зусилля Національного банку слід спрямувати на боротьбу з організаціями, які спекулюють на обміні валютою, і маніпуляціями, що спрямовані на навмисне зниження курсу національної валюти. Крім того, слід вимагати обов'язкової конвертації валютної виручки і валютних надходжень як від експортерів товарів, так і від фізичних осіб і компаній, що надають послуги нерезидентам, зокрема у сфері інформаційних технологій.

Стримуюча кредитно-грошова політика НБУ, яка призвела до підвищення облікової ставки, не має вплинути на кредитування бізнесу. Необхідно застосувати заходи для повернення депозитів і таким чином сприяти кредитуванню, разом із тим стимулювати банки здійснювати більш ліберальну кредитну політику щодо комерційних підприємств і навпаки, посилювати ставки за споживчими кредитами. Закриття «кептивних» банків і банків-спекулянтів приведе до підвищення конкурентних переваг тих фінансових організацій, які можуть стати акумулятором капіталу для підприємств України.

Наступним важливим кроком на шляху реалізації «українського дива» є прискорення темпів економічного зростання. Враховуючи від'ємне сальдо експорту-імпорту і курс національної валюти, доцільно зробити кроки для захисту та стимулювання вітчизняного виробника. У рамках міжнародних угод доцільно збільшувати ввізні мита та інші непрямі податки на товари-імпортозамінники.

Курс на великий і середній бізнес, який на даний момент оголошено в Україні, є сенс провадити лише для підприємств, модернізація яких можлива в найкоротші терміни й окупається, тому увагу в цьому питанні слід концентрувати не на збиткових заводах-гігантах, а на модернізованих сучасних компаніях. У зв'язку з цим гостро постає питання про капітальні інвестиції: з одного боку, слід перешкоджати подальшому відпливу капіталу з України, з іншого – сприяти залученню інвестицій, реінвестуванню прибутку резидентів, а не переведенню його в офшорні зони. Великі державні збиткові підприємства мають бути приватизованими, перевагу в цьому питанні слід надавати резидентам.

Пріоритетними для України є популярні сьогодні заходи у сфері детінізації та корупції. Слід вжити заходів для виведення з тіні товарообігу підприємств і доходів громадян, оскільки частка тіньової економіки в Україні за вітчизняними оцінками складає до 44 % [14], хоча іноземні джерела зазвичай надають ще більш песимістичні дані [15]. Безумовно, політика лібералізації прямого оподаткування юридичних осіб і відносно низький рівень оподаткування доходів громадян не дали відповідної реакції з точки зору детінізації. Деякі автори пов'язують значний рівень тіньової економіки в Україні з корупцією влади [16], проте слід зазначити, що в нашій країні опортуністична поведінка учасників податкових відносин уже давно асоціюється з нормою. Для подолання нагальних проблем зміна тільки ставок податків є недостатньою. Так, перспективним є створення умов для декларування громадянами своїх активних і пасивних доходів, які з тих чи інших причин не підлягають податковому обліку або інформація про які повною мірою доступна для податкових органів, наприклад, за зниженою ставкою. Застосування в цьому випадку прогресивної ставки, аналогічної оподаткуванню декларованих «білих» доходів, тільки посилить ситуацію: ті платники, що не реєстрували додаткові доходи, залишаться в тіні, а інші – вживатимуть заходів, щоб приховати надходження, користуючись кризовими явищами, як ширмою.

В Україні має місце розшарування суспільства: на ті знаходження значної частини громадян за межею бідності інша частина продовжує активно споживати дорогі товари та послуги. У цих умовах виникає необхідність диферен-

ціювати ставку ПДВ і перенести податкове навантаження на споживання громадянами коштовних товарів і послуг. Окрім того, в рамках співпраці з ЄС щодо проблем відмивання грошей доцільним є ведення електронного фінансового моніторингу витрат громадян, які перевищують установлені ліміти, пов'язані з обсягом задекларованих доходів. Згідно з законодавством України [17; 18], фінансовий моніторинг організовано таким чином, що первинні суб'єкти повідомляють про операції, що належать до певних категорій або перевищують регламентований ліміт. Ці обмеження слід встановлювати відповідно до декларованих доходів конкретних громадян, що дозволить при розрахунково-касовому обслуговуванні відстежувати ті транзакції, які перевищують зареєстровані доходи за певний період.

Механізм упровадження фінансового моніторингу потребує зниження обсягів операцій, які можуть бути реалізованими за готівку, або розширення можливостей ідентифікації споживача. Для можливості блокування сумнівних угод необхідно впровадження інновацій та інформаційних технологій, що дозволяють забезпечити гласність і доступ до публічної інформації. Якщо громадяни мають намір витратити свої гроші, вони повинні їх спочатку задекларувати, нехай і за зниженою ставкою. Цей крок вимагає значних зусиль, але вони будуть цілком виправдані.

У даному контексті постає питання про так звану «цифрову демократію», для якої сьогодні є всі передумови. Сучасне «економічне диво» не може обійти увагою розвиток сфери інформаційних технологій, яка необхідна для використання головного ресурсу – інформації. Ефективна організація інформаційної системи держави, автоматизація звітності, роботи міністерств і відомств дозволить зорити життя громадян комфортнішим, діяльність держави прозорішою, а ведення бізнесу простішим. Електронний фінансовий моніторинг має бути реалізованим у взаємних напрямках. Доступність даних про доходи громадян і підприємств для державних установ, публічність інформації про державні закупівлі дозволять знизити частку тіньової активності та обсяг операцій з відмивання грошей.

Тінізація української економіки багато в чому обумовлена небажанням підприємств декларувати реальний фонд заробітної плати та поширенням зарплат «в конвертах». Для стимулювання підприємств сплачувати офіційну заробітну плату доцільно перенести податкове навантаження з єдиного соціального внеску на податок на прибуток підприємств, оскільки в такому випадку збільшення фонду оплати праці приводить до зменшення оподаткованого прибутку. В Україні податки за працівника фактично сплачує роботодавець у вигляді єдиного соціального внеску, який складає більше третини фонду оплати праці. Фінансовий моніторинг витрат громадян може, з одного боку, вплинути на мотивації підприємств щодо заробітних плат їхніх співробітників, а з іншого – стимулювати працівників до праці і підвищення декларованої заробітної плати. При цьому бюджетна політика має враховувати недоїмку позабюджетних фондів у зв'язку зі зниженням єдиного соціального внеску.

Стимулювання підприємницької активності також можливе за рахунок прискорених норм амортизації. Насамперед це стосується підприємств, що впроваджують інновації та купують технології й ноу-хау, проте термін

амортизації четвертої групи, яка включає подібні нематеріальні активи, встановлений не менше 5 років, що необхідно переглянути. Таких колізій у законодавстві досить багато, тому модернізація українських компаній вимагає пильної уваги до законодавства в цьому контексті.

Наповнення бюджету також є можливим за рахунок підвищення акцизів на соціально-шкідливі товари, збільшення деяких зборів, проте ці заходи мають торкнутися високорентабельних галузей. Видаткова частина бюджету має бути істотно перероблена, особливо в тій частині, яка стосується витрат на державне управління і судову владу. У центрі полеміки сьогодні питання про соціальні ініціативи, наприклад, виплати допомоги по безробіттю, допомоги при народженні дитини, лікарняних тощо. Замість їх вагомого зниження доцільно реалізувати жорсткіший контроль за цими виплатами і стимулювати працю. Наприклад, необхідно проводити моніторинг недотримання рекомендацій щодо сприяння працевлаштуванню, виділяти кошти на навчання лише за умови часткової зайнятості за обраним профілем, стимулювати матерів до роботи на неповний день за умови надання їм послуг соціальної няні, підтримувати залучення інвалідів до праці тощо.

Стимулювання бізнесу за рахунок податкових і бюджетно-кредитних механізмів може дати короткостроковий ефект, однак продуктивність праці в Україні залишається настільки низькою, що на довгостроковий ефект розраховувати не доводиться. Українській економіці необхідне технічне переоснащення з тим, щоб довести її до рівня розвинених європейських країн. Сьогодні лівова частка експорту припадає на продукцію агропромислового комплексу, металургію, хімічну промисловість. Зміна цієї тенденції в сторону галузей з більш значною часткою доданої вартості є пріоритетом. Стабілізація політичної та економічної ситуації, спрощення та лібералізація законодавства, що регулює роботу підприємств, удосконалення бюрократичних процедур стане поштовхом на шляху залучення інвестицій в країну. Доцільним буде зниження або скасування мит на імпорту сучасного обладнання, технологій і патентів, що позитивно позначиться на обсягах як промислового, так і сільськогосподарського виробництва.

Розвитку сільського господарства в Україні доцільно приділити особливу увагу, що, з одного боку, обумовлено вдалими географічними положеннями України, особливостями ґрунтів, а з іншого – підписаними угодами з ЄС [1]. У сільському господарстві «економічне диво» на певному рівні вже відбулося, що підтверджується зростанням урожайності з відкриттям доступу аграріям до комплексних сучасних технологій. Однак існують певні бар'єри, пов'язані з монополізацією закупівлі зерна і наявністю низки органів, які обмежують розвиток галузі. Серед основних заходів, які слід ужити для успішної реалізації «сільськогосподарського дива», необхідно відзначити такі: сприяння конкуренції українських і світових трейдерів зерна, створення мережі інноваційних парків сільськогосподарської техніки, реалізація програми навчання фахівців відповідним інтенсивним агротехнологіям, розвиток зрошувальних систем. Дані заходи вимагатимуть реалізації державних програм підтримки та залучення інвестицій, проте їх результат може стати справжнім «дивом» для української економіки.

Одна з проблемних галузей в Україні – внутрішня торгівля – потребує державного регулювання та контролю. Значна частина галузі перебуває в тіні або використовує «сірі» схеми мінімізації податків, додаткові посередники логістичного ланцюга не є цілком ефективними для економіки держави. Так, магазини з великим товарообігом працюють за принципом поділу на декількох фізичних осіб-підприємців, які використовують спрощену схему оподаткування. Значна частина працівників у роздрібній мережі не зареєстрована, багато інтернет-магазинів не внесено до реєстру обліку. Необхідно створення умов для того, щоб тіньова зайнятість торгівлі стала легальною зайнятістю реального сектора. В цілому, стимулювати і підтримувати необхідно ті галузі, які є рентабельними і перспективними, продукцію галузей, за якими Україна не здатна конкурувати, на сьогоднішній момент доцільно імпортувати.

Користуючись досвідом реформ у Німеччині та Чехії, варто відзначити необхідність проведення активної роз'яснювальної та просвітницької роботи в засобах масової інформації. Сенс економічних реформ має бути донесено до свідомості людей; фінансові втрати, які понесе суспільство, необхідно позиціонувати як інвестиції в майбутнє; пропаганда відносно чесної праці та зайнятості, виходу підприємств із тіні та відмови працівників від зарплат «у конвертах» повинна супроводжуватися відповідними соціальними гарантіями і поліпшенням якості суспільних благ, таких як медицина, освіта, інфраструктура населених пунктів тощо.

Висновки. Отже, проведений аналіз основних перспективних напрямків економічних перетворень, що враховують геополітичне положення України, багатства надр і ґрунтів, високий інтелектуальний рівень населення, інфраструктуру, дають можливість та передумови для українського «економічного дива». Проте реформи мають носити системний характер і бути реалізованими комплексно для всіх напрямів економічної політики, галузей економіки та населення. Особливе значення в українських реаліях набуває питання відмови від колективного опортунізму і повернення до соціальної справедливості й економічної ефективності. У цих умовах стає можливим вихід з глибокої економічної кризи і підйом на новий, європейський рівень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Угода про асоціацію між Україною та Європейським союзом і його державами-членами. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.comeuroint.rada.gov.ua/komevoint/doccatalog/document?id=56219>
2. Статистический бюллетень (статистические материалы) НБУ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/files/stat.pdf>
3. Лига: Финансы. Наличный курс валют [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://finance.liga.net/rates/nal/dyn/USD.htm>
4. Щодо тенденцій розвитку економіки України у 2013 – 2014 роках. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1109/>
5. Эрхард Л. Полвека размышлений: речи и статьи / Л. Эрхард; [пер. с нем. А. Андронов, В. Котелкин, Т. Родионова, Н. Слезев]. – М.: Наука; ТОО «Ордынка», 1996. – 606 с.

6. Ellington L. Learning from the Japanese Economy / L. Ellington // Japan Digest. – 2004. – № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iis-db.stanford.edu/docs/122/digest15.pdf>
7. Киндлбергер Ч. Мировые финансовые кризисы. Маниа, паники и крахи / Ч. Киндлбергер, Р. Алибер. – СПб : Питер, 2010. – 544 с.
8. Опыт рыночных реформ в Чехии и Чехословакии // Материалы Украинского института информационных технологий в образовании Национального технического университета Украины «КПИ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://udec.ntu-kpi.kiev.ua/lspace/makroekonom_udec_d.
9. Тимошина Т. М. Экономическая история зарубежных стран / Т. М. Тимошина. – М. : Юстицинформ, 2003. – С. 312 – 332.
10. Измайлов И. Шок не по-нашему / И. Измайлов // Энергия промышленного роста. – 2006. – № 4 (5) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.epr-magazine.ru/vlast/foreign_exp/german_miracle/
11. Берков А. Людвиг Эрхард и «немецкое чудо» / А. Берков, В. Ежов // Обозреватель. – 2006. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.observer.materik.ru/observer/N03_00/03_18.HTM
12. Смирнов А. Послевоенное немецкое экономическое чудо / А. Смирнов // Золотой Лев. – 2012. – № 127 – 128 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.zlev.ru/127/127_20.htm
13. Сумленый С. Как они обустроили Германию / С. Сумленый // Эксперт. – 2007. – № 4. – С. 32 – 37.
14. Тенденції тіньової економіки в Україні у I кварталі 2012 року // Аналітична записка Міністерств економічного розвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.me.gov.ua
15. Schneider F. Shadow Economies All over the World. New Estimates for 162 Countries from 1999 to 2007 / F. Schneider, A. Buehn, E. C. Montenegro // The World Bank Development Research Group Poverty and Inequality Team & Europe and Central Asia Region Human Development Economics Unit. – 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://elibrary.worldbank.org>
16. Johnson S. Why do firms hide? Bribes and unofficial activity after communism / S. Johnson, D. Kaufmann, J. McMillan, C. Woodruff // Journal of Public Economics. – 2000. – № 76. – P. 495 – 520.
17. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №1, ст. 2.
18. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 29, ст. 392.
- Erkhard, L. Polveka razmyshleniy [A half-century thought]. Moscow: Nauka; Ordynka, 1996.
- Ellington, L. "Learning from the Japanese Economy" <http://iis-db.stanford.edu/docs/122/digest15.pdf>
- Izmaylov, I. "Shok ne po-nashemu" [Shock is not our way]. http://www.epr-magazine.ru/vlast/foreign_exp/german_miracle/
- Johnson, S., Kaufmann, D., and McMillan, J. "Why do firms hide? Bribes and unofficial activity after communism" *Journal of Public Economics*, no. 76 (2000): 495-520.
- Kindlberger, Ch., and Aliber, R. *Mirovye finansovye krizisy. Manii, paniki i krakhi* [Global financial crises. Manias, panics and crashes]. St. Petersburg: Piter, 2010.
- "Liga: Finansy. Nalichnyy kurs valiut" [League: Finance. Spot exchange rate]. <http://finance.liga.net/rates/nal/dyn/USD.htm>
- [Legal Act of Ukraine] (2003).
- [Legal Act of Ukraine] (2010).
- "Opyt rynochnykh reform v Chekhii i Chekhoslovakii" [Experience of market reforms in the Czech Republic and Czechoslovakia]. http://udec.ntukpi.kiev.ua/lspace/makroekonom_udec_d
- Smirnov, A. "Poslevoennoe nemetskoe ekonomicheskoe chudo" [Post-war German economic miracle]. http://www.zlev.ru/127/127_20.htm
- Sumlennyy, S. "Kak oni obustroili Germaniiu" [As they established Germany]. *Ekspert*, no. 4 (2007): 32-37.
- Schneider, F., Buehn, A., and Montenegro, E. C. "Shadow Economies All over the World. New Estimates for 162 Countries from 1999 to 2007" <http://elibrary.worldbank.org>
- "Statisticheskyy biulleten (statisticheskie materialy) NBU" [Statistical Bulletin (statistical material) NBU]. <http://www.bank.gov.ua/files/stat.pdf>
- "Shchodo tendentsii rozvytku ekonomiky Ukrainy u 2013 - 2014 rokakh. Analitychna zapyska" [Regarding the development of the economy of Ukraine in 2013 - 2014 years. Policy Brief]. <http://www.niss.gov.ua/articles/1109/>
- "Tendentsii tinyovoi ekonomiky v Ukraini u I kvartali 2012 roku" [Trends in the shadow economy in Ukraine in I quarter of 2012]. <http://www.me.gov.ua>
- Timoshina, T. M. *Ekonomicheskaya istoriya zarubezhnykh stran* [Economic History of foreign countries]. Moscow: Yustitsinform, 2003.
- "Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta Ievropeiskym soюзom i iohoderzhavamy-chlenamy" [The Association Agreement between Ukraine and the European Union and its Member States]. <http://www.comeuroint.rada.gov.ua/komevoint/doccatalog/document?id=56219>

REFERENCES

Berkov, A., and Ezhov, V. "Ludvig Erkhard i «nemetskoe chudo»" [Ludwig Erhard and the "German miracle"]. http://www.observer.materik.ru/observer/N03_00/03_18.HTM